

การสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกผ่านสื่อนิตยสาร

HEALTH COMMUNICATION IN LOCAL AREA

REGARDING DENGUE HEMORRHAGIC FEVER THROUGH THE MAGAZINE

ฟารีดา เจะเอาะ

Fareeda Jeh-oh

สาขาวิชานิติศาสตร์ สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Communication Arts, School of Informatics, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Email: dek_fada@hotmail.com

Received: 2018-10-06

Revised: 2018-12-01

Accepted: 2018-12-12

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกผ่านสื่อนิตยสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้วยเครื่องมือสื่อสาร และเพื่อถอดบทเรียนการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนในการสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก เป็นการศึกษาแบบผสมผสานวิธีโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเชิงปริมาณ หนึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการนำผลการวิจัยของสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มาใช้ประโยชน์ให้เกิดการเรียนรู้และขยายผลไปสู่ชุมชนพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพในท้องถิ่นเป็นทำงานในลักษณะพึ่งพากันแบบ 2 ฝั่ง คือ การย่อยข้อมูลและแปรรูปงานวิจัยเดิมเพื่อให้เป็นรูปแบบใหม่ที่เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย และการสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อการผลิตเครื่องมือสื่อสารบนฐานความรู้จากงานวิจัย ส่วนการถอดบทเรียนการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนในการสื่อสารเนื้อหาเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก มีกระบวนการทำงาน 7 ขั้นตอน คือ 1) ตีความงานวิจัย 2) ทำความรู้จักชุมชน 3) วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย 4) เลือกเครื่องมือสื่อสาร 5) ออกแบบและสร้างสรรค์เนื้อหา 6) ประเมินคุณภาพผลงาน และ 7) คืนข้อมูล กระบวนการเหล่านี้ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ เข้าใจ จนสามารถผลิตนิตยสาร “บริสุข” บนฐานความรู้จากงานวิจัย บริบทชุมชน และแนวคิดการสื่อสารสุขภาพ โดยปัจจัยที่มีผลต่อ

ความสำเร็จในการสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก คือ ความเป็นคนในพื้นที่ ภาษา บุคลิกภาพ มารยาทและการปรับตัว ความร่วมมือจากเจ้าของงานวิจัยเป้าหมาย และการเปิดใจ เรียนรู้กับสิ่งใหม่

คำสำคัญ: การสื่อสารสุขภาพ โรคไข้เลือดออก นิตยสาร การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

ABSTRACT

The research entitle is health communication in the local area regarding to dengue hemorrhagic fever through the magazine. The objectives are to study the production process of dengue hemorrhagic fever content with communication tool and to study the lesson learn of integrated research and teaching media into knowledge-based for health communication in local area regarding to dengue hemorrhagic fever. This research is a mixed method that using qualitative and quantitative lead. Incidentally, the study applies a research result, which is supported by The Thailand Research Fund (TRF), to enhance learning and to extend the result to the community.

As it is discovered: health content production in the local area applies research result utilization works in two-stroke interdependence. First, data processing of original to create a new form that suitable for the target group. Second, content creation for communication tools is knowledge -based on research. Lesson learned from integrating research into teaching and learning to produce magazine that focuses on dengue hemorrhagic fever has a seven-step including, 1) interpreted research, 2) getting to know the community, 3) target analysis, 4) choose communication tool, 5) design content, 6) evaluation, and 7) restore data. These processes that students learn to understand the WELL BEING magazine production that base on research knowledge, community and health communication concept until the magazine has been published. Factors of affect health communication in the local area regarding dengue hemorrhagic fever through the magazine are personality, the local language, etiquette and adaptation, collaboration from the targeted researcher, and ready to learn new things.

Keywords: health communication, dengue hemorrhagic fever, magazine, research utilization

บทนำ

“ไม่มีศึกใดของมวลมนุษยที่จะยืดเยื้อยาวนานมากไปกว่าสงครามกับยุงร้ายอีกแล้ว” (Korny, 2016) คำกล่าวข้างต้นของซินเทีย กอนีเย่ สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ประกาศสงครามกับยุงมานานแสนนาน โดยในแต่ละปีผู้คนจำนวนมากจากทั่วโลกต้องเสียชีวิตจากโรคที่มียุงเป็นพาหะ เช่น โรคไข้ซิกา โรคชิคุนกุนยา โรคไข้เหลือง โรคมาลาเรียจากปรสิต โรคเท้าช้าง และโรคไข้เลือดออก

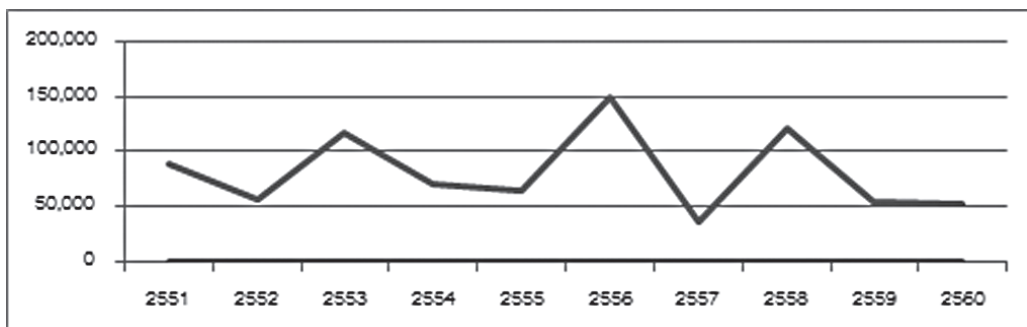
ปัจจุบันโรคไข้เลือดออกได้คุกคามประชากรโลกถึงร้อยละ 50 เนื่องจากเป็นโรคประจำถิ่นของประเทศมากกว่า 100 ประเทศ โดยมีความรุนแรงมากในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อมากกว่าร้อยละ 70 ของผู้ติดเชื้อทั่วโลก ภัยร้ายนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสาธารณสุขที่ต้องรับมืออย่างหนัก

นับตั้งแต่ปี 2540 ประเทศไทยพบอัตราการป่วยและตายจากโรคไข้เลือดออกเพิ่มสูงขึ้น

โดยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา การระบาดของโรคไข้เลือดออกมีลักษณะสูงต่ำแบบปีเว้นปี

ปี 2561 รายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออก กรมควบคุมโรค คาดการณ์ว่าสถานการณ์โรคไข้เลือดออกมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยภาคใต้จะเริ่มมีการระบาดก่อนภาคอื่น ๆ และมีการระบาดอย่างต่อเนื่องเกือบตลอดทั้งปีแต่จะซุกซุมในช่วงฤดูฝนทำให้มีอัตราการป่วยมากกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ (Bureau of vector, 2018) โดยเฉพาะ นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด ในภาคใต้ และเป็นจังหวัดที่พบปัญหาโรคไข้เลือดออกเป็นลำดับต้น ๆ อีกด้วย

แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2554 - 2560) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยเร่งการเสริมสร้างสุขภาพคนไทยในเชิงรุก ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปด้านสุขภาพ เพื่อให้คนไทยทุกช่วงวัยมีสุขภาพแข็งแรง สร้างความตระหนักรู้เรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ลดปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบด้าน

ภาพที่ 1 สถานการณ์ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในรอบ 10 ปี (พ.ศ. 2551-2560)

ที่มา: สำนักโรคติดต่อวิทยา กรมควบคุมโรค (Department of Disease Control, 2018)

สุขภาพ ตลอดจนส่งเสริมให้บุคคล ชุมชน และ ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มีความรู้และทัศนคติที่ ถูกต้องด้านสุขภาพ เพื่อให้มีพฤติกรรมสุขภาพ ที่ถูกต้องไม่ก่อให้เกิดโรคไม่ป่วยและตายด้วยโรค ที่ป้องกันได้ (Ministry of Public Health, 2017) โดยในระดับชุมชนท้องถิ่น จรรยา สุวรรณบำรุง (Suwanbumroong, 2014) กลับพบว่า ผู้คน จำนวนไม่น้อยที่ละเลยต่อการเอาใจใส่และ การป้องกันโรคไข้เลือดออก ส่วนหนึ่งเป็นผล มาจากความคุ้นเคยกับชื่อโรคทำให้เข้าใจผิด คิดว่าไข้เลือดออกเป็นโรคประจำถิ่นไม่ต่างจาก โรคไข้หวัดใหญ่

ที่ผ่านมาหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนขนานรับนโยบายโดยพยายามสร้าง ประเด็น กระแสข่าว หรือจัดกิจกรรมรณรงค์ โดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงสุขภาพที่ดี แต่ใน ระดับท้องถิ่น/ชุมชน การสื่อสารสุขภาพเกี่ยวกับ โรคไข้เลือดออกในเชิงพื้นที่ยังมีข้อจำกัด ทั้งด้าน ข้อมูลข่าวสาร สื่อ และการเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ ทำให้เกิดช่องว่างในการเผยแพร่ความรู้ด้าน สุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกให้เข้าถึงความ เข้าใจของคนในชุมชน

ปัญหาดังกล่าวนำมาสู่แนวคิดในการ นำงานวิจัยในท้องถิ่นเรื่อง รูปแบบการแก้ปัญหา โรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืนในพื้นที่เสี่ยงต่ำ

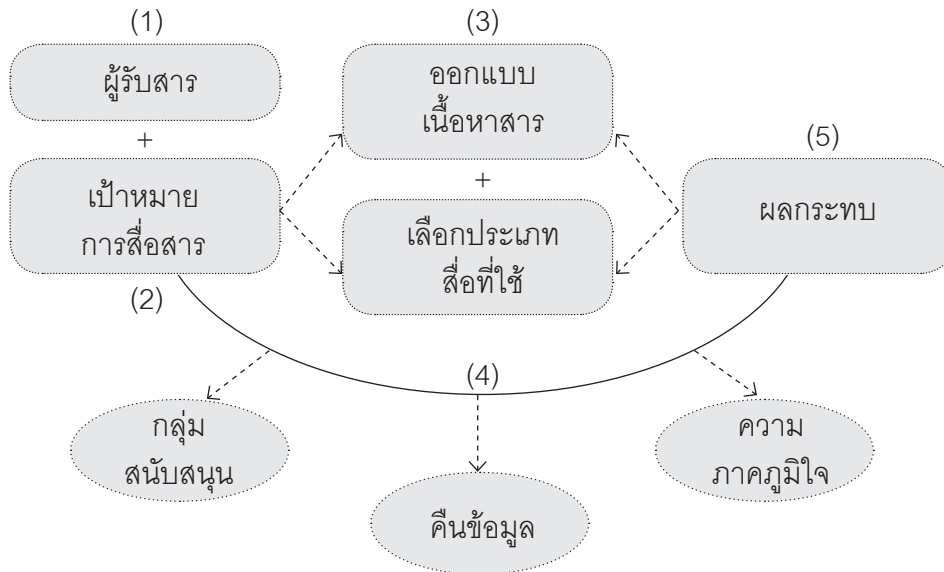
และเสี่ยงสูงของจังหวัดนครศรีธรรมราช (Suwanbumroong, 2015) มาปรับประยุกต์ ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยโดยบูรณาการร่วมกับการ เรียนการสอน รายวิชาโครงงานนิเทศศาสตร์ ในการอาสาทำหน้าที่เป็นตัวสื่อกลางเชื่อม ช่องว่างระหว่างผลการวิจัยของนักวิชาการกับ กลุ่มคนและชุมชนที่จะได้ประโยชน์จากงานวิจัย

การสื่อสารและกระบวนการผลิตเนื้อหา สุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกจึงเป็นการประยุกต์ และปรับวิธีคิดในการลดระดับมุมมองการ ผลิตสื่อจากระดับมวลชนมาสู่ระดับชุมชน ถือเป็นแนวทางใหม่ในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาในฐานะ ผู้ส่งสารซึ่งเป็น “คนใน” ท้องถิ่นไปสู่ผู้รับสาร ที่เป็น “คนใน” ท้องถิ่นเช่นเดียวกัน หรือแม้แต่ “คนอื่น ๆ” ที่สนใจเนื้อหาสุขภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในประเด็นที่เป็น เนื้อหาเฉพาะ รวมถึงประเด็นเฉพาะอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตเนื้อหา สุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้วยเครื่องมือ สื่อสาร
2. เพื่อถอดบทเรียนการบูรณาการงาน วิจัยกับการเรียนการสอนในการสื่อสารสุขภาพ ในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้สำหรับหุนเสริมข้อมูลเชิงสำรวจในขั้นตอนการคัดเลือกสื่อ (media selection) และการประเมินคุณภาพผลงานในภาพรวม การวิจัยนี้เน้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดแ่งมุมการใช้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม (1) ทีมวิชาการ คือ อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และภาคีเครือข่ายวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ (2) ทีมนักศึกษา เจาะจงเลือกนักศึกษากลุ่ม

วารสารศาสตร์ ชั้นปี 4 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จำนวน 3 คน และ (3) ทีมชุมชน คือ ภาคีเครือข่ายสุขภาพจากงานวิจัยเป้าหมาย อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) นักวิชาการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และโรงเรียนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนา

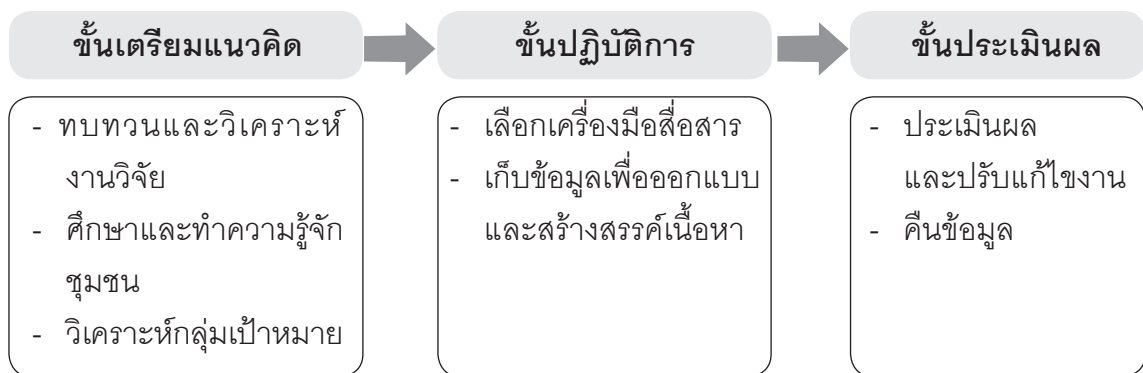
สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้วยเครื่องมือสื่อสาร

กระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่คัดเลือกมาจากการงานวิจัยในห้องปฏิบัติการ 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นเตรียมแนวคิด ขั้นปฏิบัติการ และขั้นประเมินผล

เพื่อให้เกิดข้อสงสัยจนนำไปสู่การตั้งคำถามในการพูดคุยขั้นต่อไป (2) จัดกระบวนการกลุ่มโดยให้นักศึกษาพูดคุยกับภาคีเครือข่ายวิชาการคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จอม สุวรรณโณ อาจารย์ประจำสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เพื่อทบทวนองค์ความรู้และตั้งคำถามต่องานวิจัย จากการสังเคราะห์กระบวนการกลุ่ม พบว่า องค์ความรู้จากงานวิจัยเดิมสามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชน

ภาพที่ 3 กระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

จากภาพที่ 3 กระบวนการทำงานแบ่งเป็น 7 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ทบทวนและวิเคราะห์งานวิจัย ศึกษาชุมชน/ทำความเข้าใจชุมชน วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เลือกเครื่องมือสื่อสาร เก็บข้อมูลเพื่อออกแบบและสร้างสรรค์เนื้อหา ประเมินผลและปรับแก้ไขงาน และคืนข้อมูล ผลวิจัยพบว่า

ขั้นตอนแรก: ทบทวนและวิเคราะห์งานวิจัย ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการเป็น 2 ลักษณะคือ (1) ให้นักศึกษาอ่านงานเอกสาร ทั้งงานวิจัยในห้องปฏิบัติการที่เลือกตีความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้โดยการดึงผลการศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลายและแนวคิด “กำแพงเขาโมเดล” ซึ่งเป็นบทเรียนของการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกในชุมชน โรงเรียนและบ้านเรือน และจากการจัดกระบวนการกลุ่ม ประมวลสาระสำคัญซึ่งมีประโยชน์ต่อการวางแผนการทำงานของนักศึกษาได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. นิยามคำว่า “สุขภาพ” ในมิติของคนทำงานด้านสุขภาพเมื่อมองโดยมโนทัศน์ (meta paradigm) หมายถึง เรื่องการเป็นอยู่ของมนุษย์ (human science) โดยเน้นไปที่เรื่องสุขภาพ

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2562)

และความเจ็บป่วยของมนุษย์ ตั้งแต่ยื่น วิธีชีวิต พฤติกรรม และการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. เมื่อกกล่าวถึงการสื่อสารสุขภาพ องค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกันประกอบด้วย จินตนาการ และข้อเท็จจริง โดยผู้ที่จะเป็นนักสื่อสารจำเป็นต้องค้นหาข้อมูลและมีความรู้ในเรื่องที่จะทำการสื่อสาร เช่น สถานะสุขภาพของคนไทย การแพร่ระบาดของโรค วงจรชีวิตของยุง การสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลายและเครื่องมือและวิธีการเฝ้าระวังโรค

3. การสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลาย เป็นวิธีการและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านสำรวจและเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก ขณะเดียวกันต้องทำความเข้าใจว่าการสำรวจไม่ได้ทำให้โรคไข้เลือดออกลดลง แต่ลดลงเพราะการจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

4. สื่อและการสื่อสารเป็นหนึ่งในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ กล่าวคือ สื่อและเทคโนโลยีเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของสุขภาพ โดยเป็นทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และวิถีปฏิบัติของคน สื่อจึงเป็นทั้งปัจจัยเกื้อหนุนและเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรค โดยในระดับของการสื่อสารสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกนั้น สื่อจากส่วนกลางหรือสื่อกระแสหลักทำหน้าที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตัวโรคและผลกระทบได้ระดับหนึ่งหรือระยะหนึ่งเท่านั้น ในระดับชุมชน/ท้องถิ่นยังไม่สามารถสร้างความรู้สึกรู้ทันตัวต่อปัญหาได้อย่างจริงจัง อีกทั้งการสื่อสารมีติสุขภาพในระดับชุมชนยังต้องอาศัยสื่อบุคคลหรือคนทำงานด้านสุขภาพพร้อมด้วย ทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในระดับชุมชนยังมี

ช่องว่างในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารใกล้ตัว และยังขาดเครื่องมือสื่อสารเฉพาะกิจ เฉพาะกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันคนที่ทำงานด้านสุขภาพต้องการให้สื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทางสุขภาพของมนุษย์

ขั้นตอนที่สอง: ศึกษาและทำความเข้าใจชุมชน คือ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกันกับงานวิจัยที่เลือกตีความ การทำความเข้าใจชุมชนแบ่งออกเป็น 2 จังหวัด โดยจังหวัดที่ 1 การพานักศึกษาเข้าร่วมงานวิชาการวลัยลักษณ์ ซึ่งมีตัวแทนชุมชนมา นำเสนอองานวิจัย และในจังหวัดที่ 2 การพานักศึกษาลงพื้นที่เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างสัมพันธภาพที่เน้นการมีส่วนร่วม ทำให้ทีมนักศึกษาและทีมชุมชนเกิดความคุ้นเคยและสนิทสนมกัน การทำความเข้าใจชุมชนไม่พบข้อจำกัด เนื่องจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งการเป็นคนในสะท้อนผ่านการใช้ภาษาถิ่นทำให้บรรยากาศการสื่อสารลื่นไหล

ขั้นตอนที่สาม: วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายพบว่า ทีมนักศึกษากำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักคือ ประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช อายุ 25-50 ปี เนื่องจากเป็นวัยที่ใส่ใจต่อปัญหาสุขภาพและเป็นพื้นที่ที่พบการระบาดของโรคไข้เลือดออกเป็นอันดับต้น ๆ ของภาคใต้ โดยมีอัตราป่วยสะสมของโรคสูงสุด 10 อันดับแรกของประเทศไทยติดต่อกัน 4 ปีต่อเนื่อง (ปี 2557-2560)

ขั้นตอนที่สี่: เลือกเครื่องมือการสื่อสารจากการสัมภาษณ์ทีมชุมชนและนักวิชาการพบว่า เครื่องมือสื่อสารระดับชุมชนควรแตกต่างจากสื่อทั่วไป กล่าวคือ นิติสารหรือสื่อควร

ตอบสนองเรื่องอรรถประโยชน์ที่มากกว่าแค่สื่อที่อ่านหรือดูแล้วผ่านไป แต่ควรเป็นนิตยสารหรือสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจที่ทำหน้าที่เป็นสื่อการสอนพร้อมใช้ให้กับหมอมือสองหรือคนทำงานด้านสุขภาพในชุมชนจึงจะสามารถเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทางสุขภาพของมนุษย์ได้

นอกจากนี้จากการสำรวจความต้องการและความคาดหวังเนื้อหาสุขภาพของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลาก 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลานสกาและอำเภอกำแพงแสน ผลการศึกษาพบว่า สื่อที่ประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชต้องการใช้มากที่สุด คือ สื่อสิ่งพิมพ์ ร้อยละ 42.6 รองลงมาคือ สื่อโทรทัศน์ ร้อยละ 31.0 และสื่อเว็บไซต์ ร้อยละ 17.0 ตามลำดับ แนวคิดการสื่อสารสุขภาพที่เหมาะสมกับคนในท้องถิ่น คือ การไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ร้อยละ 46.5 รองลงมาคือ ความสมบูรณ์ทั้งทางกายจิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ร้อยละ 38.3 ส่วนแนวเนื้อหาสุขภาพที่สนใจมากที่สุด คือ การออกกำลังกาย ร้อยละ 48.8 รองลงมา คือ โรคภัยไข้เจ็บและการดูแลตนเอง ร้อยละ 38.0 ในด้านความคาดหวังต่อเนื้อหาสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.25) กล่าวคือ ควรเน้นข้อมูลที่ทำให้ผู้รับสารผ่อนคลาย เข้าใจง่าย และอยากปฏิบัติตาม รวมถึงเป็นแนวทางไม่ให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บโดยไม่รู้ตัว

จากผลการวิจัยนำมาสู่ข้อสรุปในการกำหนดเครื่องมือสื่อสาร นั่นคือ นิตยสารสุขภาพ โดยนำเสนอแนวเนื้อหาเดียวกันตลอดทั้งฉบับ

และวางเป้าหมายของการสื่อสารสุขภาพโดยใช้แนวคิด “การไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” (อโรคยา ปรมาลาภา) สอดคล้องกับการให้ความหมายสุขภาพที่ว่า สุขภาพดีคือความแข็งแรง (healthy) อันหมายถึง ความสมบูรณ์ของร่างกายในเชิงโครงสร้าง และความแข็งแรงของร่างกายในการต่อสู้กับอาการเจ็บไข้ได้ป่วย (Patcharanurak, 2003) นำมาสู่การตั้งชื่อนิตยสาร “WELL BEING Magazine” และกำหนดแนวคิดนิตยสาร คือ health for all, all for health ซึ่งขั้นตอนนี้เกิดจากการระดมสมองระหว่างที่นักวิชาการ ที่มนักศึกษา และข้อเสนอแนะจากที่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 5: เก็บข้อมูลเพื่อออกแบบและสร้างสรรค์เนื้อหา ขั้นตอนนี้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง คือ กิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างที่ชุมชนกับที่มนักศึกษา เช่น การร่วมสำรวจและเรียนรู้ปัญหาการเกิดโรคไข้เลือดออกในชีวิตประจำวัน การพูดคุยถึงแผนและแนวทางการจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออกในชุมชน และหาหรือถึงความต้องการเนื้อหาสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ส่วนทางอ้อมเป็นการร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การสำรวจดัชนีลูกน้ำยุงลาย และการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออก ในการดำเนินกิจกรรมผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้ชุมชนคิดว่าจะนำเนื้อหาอะไรในชุมชนมาเสนอผู้ผู้อ่าน เนื้อหานั้นสามารถเป็นตัวอย่างหรือให้แง่คิดกับชุมชนอื่น ๆ ในขั้นการผลิตผู้วิจัยอาศัยนักศึกษาเป็นผู้ออกแบบและสร้างสรรค์เนื้อหา

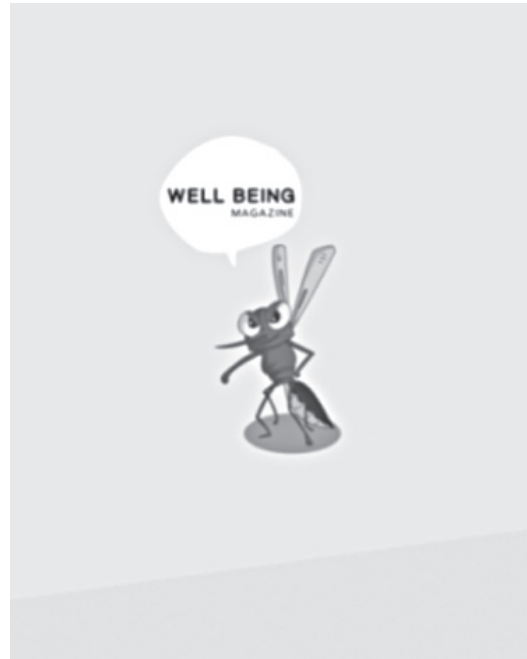
โครงสร้างนิตยสารประกอบด้วย 14 คอลัมน์ 36 หน้า จัดเป็นนิตยสารประเภทแนวเนื้อหา เน้นความหลากหลายเชิงประเด็นและความหลากหลายในรูปแบบงานเขียน แบ่งสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 3 ลักษณะ (1) เนื้อหาเชิงพื้นที่หรือเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นชุมชน/ท้องถิ่นนครศรีธรรมราช จำนวน 6 คอลัมน์ คิดเป็นร้อยละ 48.27 (2) แนวเนื้อหาวิชาการ จำนวน 3 คอลัมน์ คิดเป็นร้อยละ 31.03 และ (3) เนื้อหาเชิงปกิณกะและเกร็ดความรู้ จำนวน 5 คอลัมน์ คิดเป็นร้อยละ 20.68

ขั้นตอนที่ 6: ประเมินผลและปรับแก้ไขงาน ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการประเมินคุณภาพผลงานด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ และด้านภาพรวม ผู้วิจัยประเมินผลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 3 กลุ่มโดยใช้วิธีการที่แตกต่างกัน คือ (1) ผู้สนใจเนื้อหาสุขภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราช เก็บข้อมูลเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม และ (2) ทีมชุมชน จำนวน 12 คน เก็บข้อมูลโดยวิธีสนทนากลุ่ม และ (3) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน เก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการสำรวจกลุ่มผู้สนใจเนื้อหาสุขภาพพบว่า ด้านเนื้อหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.03) โดยปริมาณเนื้อหา มีเพียงพอกับความต้องการมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.26) รองลงมา คือ ข้อมูลด้านโรคไข้เลือดออก และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ (ค่าเฉลี่ย

4.16) และความชัดเจนถูกต้อง น่าเชื่อถือของข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.03) ตามลำดับ ด้านการออกแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) โดยพึงพอใจต่อภาพกับเนื้อหามีความสอดคล้องกัน และสามารถสื่อความหมายได้มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.16) รองลงมา คือ การจัดรูปแบบในนิตยสารง่ายต่อการอ่านและการใช้งาน (ค่าเฉลี่ย 4.03) และ สีสันในการออกแบบนิตยสารมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.96) ตามลำดับ ในส่วนภาพรวมของนิตยสารพบว่า กลุ่มผู้สนใจทั่วไปมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.04) ทั้งนี้ ในส่วนภาพรวมทั้ง 3 ด้านพบว่า กลุ่มผู้สนใจทั่วไปมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.01)

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ทีมชุมชนเสนอให้มีการตั้งชื่อนิตยสารและชื่อคอลัมน์เป็นภาษาไทยเพื่อให้เกิดการจดจำและเข้าใจง่าย เนื้อหาเชิงพื้นที่ควรเพิ่มเติมเรื่องภาพถ่ายกิจกรรมชุมชน สำหรับการประเมินปกนิตยสาร พบว่า ทีมชุมชนตีความความหมายของหน้าปกนิตยสารขัดแย้งหรือแตกต่างจากเจตนาของผู้ส่งสาร (oppositional meaning) กล่าวคือ ผู้ส่งสารต้องการสร้างกระแสการตระหนักต่อการเอาใจใส่สุขภาพ โดยใช้ภาพยูงแสดงอำนาจในการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกที่กระจายทั่วประเทศไทย ขณะที่ทีมชุมชนกลับเข้าใจว่าเป็นนิตยสารบำรุงสุขภาพ อาหารเสริม ความแข็งแรง

ภาพที่ 4 ปกหน้าและปกหลังนิตยสาร WELL BEING

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ด้านเนื้อหายังมีความผิดพลาดในหลายจุด เช่น การสะกดผิด การวรรคตอน การใช้คำ ส่วนด้านการออกแบบบางหน้ายังไม่ลงตัว บางคอลัมน์มีลักษณะแยกส่วนหรือมีการออกแบบยังไม่สื่อว่ารูปแบบการจัดหน้าเป็นคอลัมน์เดียวกัน ทำให้ผู้อ่านสับสน ตลอดจนบางคอลัมน์ควรมีการเพิ่มภาพประกอบเนื้อหา เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและน่าสนใจมากขึ้น รวมถึงควรเลือกคอลัมน์เด่น (cover story) ที่เกี่ยวกับชุมชน/ท้องถิ่นหรือเรื่องเกี่ยวกับคน

มานำเสนอบนหน้าปกนิตยสารมากกว่าคอลัมน์รายงานพิเศษซึ่งมีลักษณะวิชาการ นอกจากนี้พบว่า นิตยสารมีลักษณะเด่น 3 ประการ คือ (1) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน/ท้องถิ่น (2) เป็นสื่อเชิงทดลองว่าชุมชนท้องถิ่นต้องการให้มีนิตยสารดังกล่าวนี้ ในฉบับต่อไปหรือไม่ และ (3) เป็นสื่อที่มีความแตกต่างจากสื่ออื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน คือ สามารถใช้เป็นสื่อประกอบการสร้างความเข้าใจในการทำงานสำหรับเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพ เพื่อให้ความรู้กับชาวบ้าน

ภาพที่ 5 ปกหน้าและปกหลังนิตยสาร “บรีสู” (WELL BEING Magazine)

จากภาพที่ 5 ปกหน้าและปกหลัง นิตยสารที่ปรับแก้ไขใหม่ โดยตั้งชื่อนิตยสาร ให้เป็นภาษาไทย คือ “บรีสู” ปรับเปลี่ยนสี และออกแบบจัดหน้าใหม่เพื่อเปลี่ยนการสื่อ ความหมายจากความหมายโดยอ้อมเป็น ความหมายโดยตรง และเปลี่ยนการเสนอ คอลัมน์เด่นจากวิชาการเป็นชุมชนและบุคคล และเพิ่มแนวคิดสื่อสารสุขภาพที่ปกหลัง “health for all, all for health” เพื่อให้สอดคล้องกับ แนวคิดของนิตยสาร

ขั้นตอนที่ 7: คั้นข้อมูล ภายหลังจาก ปรับแก้ไขงาน ผู้วิจัยและทีมนักศึกษาดำเนินการ จัดพิมพ์นิตยสารบรีสู จำนวน 1,200 ฉบับ ส่งมอบให้แก่ผู้รับสารซึ่งเป็น “คนใน” พื้นที่ ได้แก่ ภาควิชาพยาบาล และสถาบันการศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ “คนนอก” พื้นที่

ได้แก่หน่วยงานด้านสุขภาพจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ สถาบันการศึกษา และผู้สนใจ โดยทำการจัดส่ง ด้วยระบบไปรษณีย์

2. ถอดบทเรียนการบูรณาการ งานวิจัยกับการเรียนการสอนในการสื่อสาร สุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

การบูรณาการการใช้ประโยชน์จาก งานวิจัยกับการเรียนการสอนเพื่อผลิตนิตยสาร ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก เป็นการ ทำงานในลักษณะพึ่งพากันแบบ 2 จังหวะ 1) การย่อยข้อมูลและแปรรูปร่างงานวิจัยเดิม เพื่อให้เป็นรูปแบบใหม่ (new form) ที่เหมาะกับ กลุ่มเป้าหมาย และ 2) การสร้างสรรค์เนื้อหา เพื่อการผลิตเครื่องมือสื่อสารบนฐานความรู้ จากงานวิจัย

ภาพที่ 5 การบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนเพื่อผลิตนิตยสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

การเตรียมแนวคิดและการวางแผนงาน ถือเป็น “ด้านวัดใจ” สำหรับการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยหรือผู้สอนกับนักศึกษาที่ต่าง เรียกได้ว่าเป็น “มือใหม่” สำหรับการนำงานวิจัย มาใช้ประโยชน์ แต่เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ในแต่ละกระบวนการทั้งการศึกษาชุมชนและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดสุขภาพกับนักวิชาการ พบว่า นักศึกษาเห็นคุณค่าของงานและสนุกกับ การเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยนักศึกษาสามารถปรับตัวต่อ การเรียนรู้ชุมชนและพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ส่วนหนึ่ง เป็นเพราะบุคลิกเฉพาะตัวของนักศึกษา กอปรกับ มารยาทและการปรับตัวที่ค่อนข้างง่ายในฐานะ “คนใน” พื้นที่ รวมถึงการเปิดใจเรียนรู้กับสิ่งใหม่ ทั้งในส่วนเนื้อหาที่จะนำเสนอและความเอื้อเฟื้อ จากเจ้าของงานวิจัยที่เลือกตีความ

“การตีความงานวิจัยมันแตกต่างกันกับ ตอนที่เราเป็นคนหนึ่งที่ได้ไปอ่านงานวิจัย เรา รู้สึก ว่านักวิจัยคนนั้นเขียนอะไร อ่านไม่รู้เรื่องเลย

งานวิจัยควรตั้งไว้ตรงนั้นแหละ ต่างกับตอนที่ เราได้ไปเจอคน ๆ นั้นจริง ๆ งานวิจัยก็น่าสนใจ ขึ้นมาเฉยเลย ได้รู้ที่มาที่ไปของแก ได้เห็นว่า แกเหนือกว่าจะมาถึงจุดนี้...ตอนที่อาจารย์ (ผู้วิจัย) ให้พวกเราไปตามนักวิจัย ตอนนั้นการ ที่ได้เห็นผู้หญิงตัวคนเดียวทำงานมันคือพลังนะ แกคือคนหนึ่งที่มีอุปพลังให้เราตลอดทาง” (Thammisro, 2017)

ในฐานะของผู้ส่งสาร นักศึกษาได้ผ่านการ ฝึกปฏิบัติการกำหนดเรื่องและประเด็น การคัดเลือก คุณลักษณะสำคัญเนื้อหา “โรคไข้เลือดออก” ซึ่งเป็นข้อมูลทางวิชาการกับเนื้อหาที่เกิดขึ้นใน ท้องถิ่น และกระบวนการคัดเลือกและกระบวนการ จัดวารสารเพื่อนำเสนอผู้รับสารนั้น นักศึกษา ในฐานะผู้ส่งสารรับรู้ว่าการทำนิตยสารบริสุข (WELL BEING MAGAZINE) ให้เป็นสื่อเพื่อ ชุมชน “ใคร” คือผู้รับสาร

การถอดบทเรียนผลสะท้อนของนักศึกษา

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2562)

โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ในภาพรวม พบว่า นักศึกษาพึงพอใจกับการเรียนรู้เพื่อจะก้าวไป เป็นนักสื่อสารรุ่นใหม่ โดยเฉพาะการได้เครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในท้องถิ่น ผู้วิจัย และ เจ้าของงานวิจัยที่เลือกตีความ ตลอดจนความ ภาคภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อม ช่องว่างระหว่างผลการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย ที่จะได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ทั้งนี้ นักศึกษา สะท้อนการเรียนรู้ 2 ประเด็น (1) ความรู้และ ประสบการณ์จริงด้านการสื่อสารและการผลิต นิตยสารสำหรับชุมชนท้องถิ่น และ (2) การพัฒนา ศักยภาพส่วนบุคคลในการใช้ชีวิตในสังคม และ การทำงานในอนาคต

ประเด็นแรก ด้านความรู้ นักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจกระบวนการทำนิตยสาร ตั้งแต่ การคิด การวางแผน การเขียนและเรียบเรียง การเข้าถึงชุมชนและแหล่งข้อมูล การเลือกเรื่อง และประเด็น การใช้ภาพ และการจัดหน้า นิตยสาร รวมถึงการใช้ทฤษฎีการสื่อสารและการมีส่วนร่วม กับคนในชุมชนไปพร้อม ๆ กับการฝึกปฏิบัติจริง ที่จะประโยชน์ต่อการทำงานด้านข้อมูลและ ชุมชนซึ่งมากกว่าการผลิตนิตยสาร

“...ได้เรียนรู้ว่าทุกขั้นตอนต้องวางแผน และแบ่งเวลาให้เหมาะสม เรียนรู้การจัดระเบียบ เวลาชีวิตและการเรียน นอกจากนี้ทำให้รู้จัก การประสานงานกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการลงพื้นที่ ไปเก็บข้อมูล เรียนรู้ในการเดินทางร่วมกับเพื่อน และสอนให้เรารู้จักการวางตัวในสังคมมากขึ้น ทั้งกับเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน รวมไปถึงบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กล้าที่จะพูดคุยและเปิดรับ สิ่งต่าง ๆ ให้กับตัวเอง...” (Lukoan, 2017)

“...รู้สึกว่าเป็นคนในพื้นที่ มันได้เปรียบกว่าเยอะเลย พอเรามาทำงานจริง ในที่นี้กับคนในพื้นที่บางที่ยังไม่ได้บอกเลยนะว่าเป็นใคร ยิ่งภาษานี้ใช่เลย พอพูดได้ขี้น อ้าว! เด็กนี่คนได้ด้วยกันทุกอย่างก็เลยง่ายไปหมดเลย นึกถึงความเป็นคนได้ คนบ้านเดียวกัน ความเป็นคนในพื้นที่ทำให้เราทำงานได้ง่ายขึ้น เราไป ครั้งแรกเราไม่สนิท เราไม่ได้ข้อมูลกระจุกกระจิก น่ารัก แต่พอวันที่เราสนิทแล้ว วันที่เขาชวนเรากินข้าววันนั้นคือเป็นวันที่เราได้ข้อมูลเชิงลึก เลยแหละ” (Thammisro, 2017)

ประเด็นที่สอง ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของตัวนักศึกษา พบว่า (1) นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการทำงานและการเรียนรู้ชุมชน โดยนักศึกษาเห็นความสำคัญ ของการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การรู้จักตัวเองมากขึ้น (2) การตระหนักถึง การทำงานบนพื้นฐานความถูกต้องของข้อมูล (3) ได้เครือข่าย และ (4) ได้ความภาคภูมิใจและ เห็นคุณค่าของการทำหน้าที่เป็นตัวสื่อกลางของ การใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

“...ตอนแรกมีคนบอกว่าสิ่งพิมพ์มันกำลัง จะตายก็คิดเหมือนกันว่าที่เราทำมันจะเสี่ยงไหม เราทำสิ่งพิมพ์ลงชุมชนแต่พอได้ทำเรื่อย ๆ ความคิด เปลี่ยน คือว่าคนในชุมชนก็ยังจับหนังสืออยู่ คนที่เป็นชาวบ้าน คนอายุเยอะหน่อยเขาก็ไม่ได้ เข้าถึงเทคโนโลยีอะไรมาก เขาก็ยังมีการอ่านหนังสือ ก็เลยมองว่าเรายังมีโอกาสที่จะได้อยู่กับชุมชน ส่วนประโยชน์จากโครงการเอามาใช้เยอะ แล้วก็ ปรับให้เราโตขึ้น ให้เราเรียนรู้ทุกอย่างบนพื้นฐาน ความเป็นจริง” (Thammisro, 2017)

“...สิ่งหนึ่งที่ได้มากกว่านิตยสารเพียงหนึ่งเล่มคือเพื่อนร่วมงานที่เมื่อก่อนแค่เพียงยิ้มให้กัน ตอนนั้นก็กลับเป็นเพื่อนสนิท ชาวบ้านในชุมชนที่ไม่เคยรู้จักกลับเป็นลูกหลานคนในพื้นที่ นิตยสารเล่มนี้ทำให้เราได้ ‘ใจ’ ของทุกคนที่เกี่ยวข้องมา ที่สำคัญไม่ภูมิใจอะไรเท่ากับภูมิใจวันที่เอานิตยสารไปให้ชาวบ้าน เราตกลงกับอาจารย์ว่างานมันจะได้คืนสู่ชุมชน ถ้ามัวอยากทำนิตยสารสุขภาพใหม่ก็ไม่ได้อยากทำมากนักนะ เพราะเราไม่ใช่สายสุขภาพ คือเราเริ่มจากศูนย์ แต่สิ่งหนึ่งเป็นข้อเสนอดีก็คืองานนี้ได้คืนสู่ชุมชนนะ พอวันหนึ่งไปอยู่ในมือของคนที่เราอยากให้อ่านมันก็คือความภาคภูมิใจ” (Lukoan, 2017)

นอกจากนี้เนื่องจากความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ในพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของตัวนักศึกษาแล้ว สิ่งที่ถูกวิจัยและที่นักศึกษาได้รับร่วมกันคือ ความร่วมมือที่ดีของคนชุมชน ตลอดจนน้ำใจและมิตรภาพอันญาติพี่น้อง ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวมาจากปัจจัยสำคัญ 3 ส่วน คือ (1) การเป็น “คนใน” พื้นที่ที่เข้าใจบริบทชุมชนท้องถิ่น ภาษา และวัฒนธรรม (2) การมี “ต้นทุน” เครือข่ายสุขภาพที่ต่อยอดจากงานวิจัยที่นำมาใช้ประโยชน์ และ (3) การตอบสนองความต้องการหรือความจำเป็นในการใช้ความรู้ (in need) เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกในรูปแบบสื่อ นิตยสาร “บริสุข” ซึ่งเป็นความรู้ที่พร้อมใช้ (knowledge delivery)

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจุบันสังคมไทยขานรับนิยามสุขภาพขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่กำหนดนิยาม

สุขภาพ คือ ภาวะแห่งความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยดี นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (Wasee, 2003) ให้นิยามไว้ว่า สุขภาพคือการบูรณาการกระบวนการพัฒนามนุษย์และสังคมทั้งหมด ได้แก่ กาย-จิต-สังคม-สิ่งแวดล้อม ซึ่งการจัดทำเครื่องมือสื่อสารสำหรับชุมชนครั้งนี้ได้ขานรับนิยามสุขภาพขององค์การอนามัยโลกซึ่งสะท้อนผ่านการตั้งชื่อนิตยสารทั้งภาษาไทย คือ “บริสุข” และภาษาอังกฤษ คือ “WELL BEING” รวมถึงแนวคิดนิตยสาร คือ “Health for all, All for health”

กระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกที่มาจากงานวิจัยหรือเนื้อหาทางวิชาการ ไม่จัดว่าเป็นเนื้อหาประเภทข้อมูลข่าวสาร (information) ซึ่งเป็นเนื้อหาประเภทความรู้ (knowledge) นับเป็นภารกิจท้าทายในการเป็น “สื่อตัวกลาง” ของการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยที่นักนิเทศศาสตร์ไม่ได้ดำเนินการวิจัยด้วยตนเอง อีกทั้งการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนเป็นการเรียกร้องการพัฒนาตัวเองของนักศึกษานิเทศศาสตร์ในฐานะผู้ส่งสาร เพราะเบื้องต้นจะต้องเข้าใจเนื้อหาที่จะถ่ายทอด (precondition) เสียก่อน นักนิเทศศาสตร์จึงไม่ได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร/ความรู้เท่านั้น (information transmission) แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดส่งความรู้ที่พร้อมใช้แก่ชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย (knowledge delivery) อีกด้วย (Luiyapong, 2017) ที่ผ่านมานำแนวทาง การศึกษาการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในประเด็น เกษตร ท้องเที่ยว และประมง โดยนักวิจัยด้าน

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2562)

นิเทศศาสตร์เมื่อปี 2558 ยืนยันว่า นักนิเทศศาสตร์สามารถนำงานวิจัยที่ตนไม่ได้ดำเนินการเอง แต่สามารถใช้เครื่องมือสื่อสารในการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยได้ในฐานะการเป็นสื่อกลาง

ในการศึกษาการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในประเด็นสุขภาพ นิตยสารบริสุขสามารถเป็นสื่อกลางในการสื่อสารโรคไข้เลือดออกให้กับชุมชน/ท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จรรยา สุวรรณบำรุง และคณะ (Suwanbumroong et al., 2015) ที่พบว่า ความยั่งยืนในการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกควรมุ่งเน้นการตื่นตัวของพื้นที่ต่อปัญหาและการมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องเป็นระบบ ซึ่งแนวทางหนึ่งในการกระจายทุนความรู้ให้เป็นทุนทางสังคม คือ การสร้างเครื่องมือสื่อสารเพื่อคนในท้องถิ่น/ชุมชน

การทำงานในศาสตร์ด้านการสื่อสารเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ผู้รับสาร สำหรับนิตยสารบริสุข (WELL BEING MAGAZINE) ผู้ส่งสารรับรู้ “ใคร” เป็นผู้รับสาร ผู้สอน/ผู้วิจัยสามารถสะท้อนให้ผู้เรียนได้เห็นว่า ควรจะใช้กรอบความคิดแบบใดในการคัดเลือกเรื่อง การวางโครงสร้างนิตยสาร ตลอดจนรูปแบบการเขียนหรือเรียบเรียงเนื้อหาเพื่อชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายของการสื่อสาร คือ ผู้รับสารเกิดการตื่นตัวและตระหนักต่อการเอาใจใส่สุขภาพอันเป็นแนวทางสำคัญในการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน หลังจากนั้นจึงทำการออกแบบเนื้อหาสาร (message design) และเลือกประเภทสื่อที่จะใช้ (media selection) ให้สอดคล้องกับผู้รับสารและเป้าหมายของการสื่อสารที่ตั้งไว้

การผลิตนิตยสารเพื่อการสื่อสารประเด็น

สุขภาพเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเป็นกลไกหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยสร้างกระบวนการต่าง ๆ นำไปสู่การสร้างสุขภาวะที่ดี โดยมองว่า ข้อมูลข่าวสารในสื่อเป็นปัจจัยสำคัญของการได้รับโอกาสในด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยเฉพาะข่าวสารที่คำนึงถึงเนื้อหาใกล้ตัวหรือเนื้อหาภายในชุมชน/ท้องถิ่นเป็นหลัก ตลอดจนการเลือกสื่อและการกำหนดนิยามสุขภาพที่มาจากผลการสำรวจความคาดหวังและความต้องการเนื้อหาสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นที่พบว่า ประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ ให้มีความสำคัญกับสุขภาพในมิติการไม่เจ็บป่วย และนิยามสุขภาพในมิติ “การไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” สอดคล้องกับผลการวิจัยของ หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง (Khopolklang, 2009) พบว่า ในอดีตการสื่อสารสุขภาพมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว โดยเป็นสื่อที่มาจากหน่วยงานรัฐ ประชาชนผู้รับสารจะเป็นฝ่ายตั้งรับ (passive audience) ขาดความกระตือรือร้นที่จะเลือกและตัดสินใจเปิดรับสารด้วยตนเองโดยจะพิจารณาความสำคัญของสุขภาพก็ต่อเมื่อเจ็บป่วย ดังนั้นกลยุทธ์การสื่อสารคือการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไขพฤติกรรมของตัวบุคคล ซึ่งสื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทต่อการสร้างผลกระทบและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้รับสาร

นอกจากนี้แนวคิดในการผลิตนิตยสารบริสุขยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี พัชรพิมานสกุล (Patcharapimansakun, 1999) พบว่า กระแสการตื่นตัวในเรื่องสุขภาพเป็น

องค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้คนหันมาสนใจนิตยสารสุขภาพ และงานวิจัยของ Dutta-Bergmen (2004) พบว่า คนที่มีจิตสำนึกในเรื่องการดูแลสุขภาพมากจะมีพฤติกรรมการเปิดรับนิตยสารสุขภาพมากกว่าสื่อประเภทอื่น เหตุผลส่วนหนึ่งเกิดจากการที่คนในสังคมเริ่มรู้สึกว่าการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพได้ ทำให้คนพยายามหาทางออกโดยเริ่มหันไปสนใจเรื่องของการแพทย์ทางเลือกมากขึ้นจนเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งที่ทำให้นิตยสารได้รับการตอบรับจากคนในสังคมและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะได้

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยนี้เน้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นการทำงานเชิงเครือข่ายแต่ผลลัพธ์

ด้านความยั่งยืนอาจยังฉายภาพไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากเงื่อนไขทุนวิจัยเน้นการบูรณาการงานวิจัยร่วมกับการเรียนการสอนในการออกแบบสื่อและสาร ทำให้ชุมชนไม่ได้เป็นผู้ผลิตสื่อด้วยตนเอง ผู้วิจัยเพียงแต่กระตุ้นให้ชุมชนคิดว่าจะนำเสนออะไร ซึ่งการทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืนควรใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. กระบวนการผลิตเนื้อหาสุขภาพในท้องถิ่นเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกสะท้อนให้เห็นว่าสื่อควรทำหน้าที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้กับคนทำงานด้านสุขภาพและคนในท้องถิ่นในแง่การให้ความรู้ซึ่งจะมีผลให้เกิดทัศนคติ จนนำไปสู่การยอมรับปฏิบัติ โดยเห็นความสำคัญในการดูแลสุขภาพด้วยแนวคิด “การไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” อันเป็นแนวทางการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน

REFERENCES

- Bureau of vector – Borne disease, ministry of public health. (2018). Dengue fever prediction 2018. Retrieved May 21, 2018, from http://www.thaivbd.org/n/uploads/file/file_PDF/Dengue/2561/DHF%202561.pdf (in Thai)
- Department of disease control, Bureau of epidemiology. (2018). Disease situation of dengue fever, and degue shock, Thailand, 2018. Retrieved March 27, 2017, from http://203.157.15.110/boe/diseases.php?ds_key=c210&dsid=Ng==&ds=RGVuZ3VlIjGhIbW9ycmhhZ2JlIjGZldmVy (in Thai)
- Dutta-Bergman, M. (2004). Reaching unhealthy eaters: applying a strategic approach to media vehicle choice. *Health Communication*, 16, 493-506.
- Khopolklang, N. (2009). The Importance of a health communication paradigm. *Journal of communication arts*. 27(2). (in Thai)

- Korny, S. (2016). Science for get rid of mosquitoes. *National Geographic*. 16(181). 58-61. (in Thai)
- Luiyapong, K. (2017). *Research utilization with communication tools: concept and synthesis*. Bangkok: Hyinyang. (in Thai)
- Lukoan, N. (2017). Student of the department of communication arts, Walailak university. Interviewed on January. (in Thai)
- Patcharanurak, T. (2003). Health threat is life threatening: definition of health in a person's perspective. *Social Sciences Journal*. 16(1). 30-59. (in Thai)
- Patcharapimansakun, J. (1999). *The communication network of Chevajit group*. Master of Arts (Development Communication), Chulalongkorn University. (in Thai)
- Public Health, Ministry. (2017). *National Health Development Plan No. 12*. Bangkok: Ministry of Public Health. (in Thai)
- Suwanbumroong, J. (2014). *Sustainable of dengue hemorrhagic fever solution: introduction to dengue prevention and control*. Nakhon Si Thammarat: K. Ponkanpim. (in Thai)
- Suwanbumroong, J. et al. (2015). *The model of sustainable for Dengue problem solution at high and low risk Area, Nakhon Si Thammarat Province*. Nakhon Si Thammarat : Walailak University. (in Thai)
- Thammisro, W. (2017). Student of the department of communication arts, Walailak university. Interviewed on January 23, 2017. (in Thai)
- Wasee, P. (2003). A new theory of medicine. *MatichonWeekly*. 24(1242). 27-28. (in Thai)
- .....